

Protokoll fört vid inspektionen av Kriminalvården, anstalten Kalmar, den 2 oktober 2014

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabet Fura genomförde byråchefen Jörgen Buhre samt föredragandena Moa Skerfving (områdesansvarig), Eva Fridén och Karl Lorentzon (protokollförare) den 2 oktober 2014 en inspektion av Kriminalvården, anstalten Kalmar. Inspektionen inleddes med att chefsJO:s medarbetare hälsades välkomna av kriminalvårdschefen AA, kriminalvårdsinspektörerna BB och CC, klienthandläggaren DD samt regionjuristen EE.

Efter en inledande genomgång genomfördes en rundvandring i anstaltens lokaler. Därefter samtalade chefsJO:s medarbetare med personalföreträdare och intagna som hade anmält intresse för detta. Parallellt med samtalen granskades vissa handlingar. Inspektionen avslutades med en genomgång, där chefsJO:s medarbetare redogjorde för de iakttagelser som de hade gjort i samband med inspektionen.

Inspektionsprotokollet innehåller avslutningsvis vissa uttalanden av chefsJO.

Anstaltens organisation och verksamhet

AA redogjorde för anstaltens organisation och verksamhet i enlighet med en sedan tidigare ingiven verksamhetsbeskrivning, se [handling 5](#), och tillade i huvudsak följande. På anstaltens bostadsavdelningar finns det inga ”vaktkurer” och därmed rör sig personalen ute bland de intagna. De naturliga kontakterna mellan personal och intagna skapar en trygg miljö. I maj förra året meddelade Kriminalvårdens huvudkontor att anstalten inte ska läggas ner. Beslutet innebär att anstalten förts upp på en lista för ROT-renovering. Det är emellertid inte klart när renoveringen kommer att ske.

Rundvandring i anstaltens lokaler

I samband med rundvandringen besökte chefsJO:s medarbetare avskildhetsavdelningen, besöksavdelningen, lärcentrum, verkstadslokalen, de intagnas matsal, gym, rastgården, bostadsavdelningarna och de intagnas gemensamma utrymme i anslutning till bostadsavdelningen på våning 3.

Vid rundvandringen noterades att bostadsrummen är ganska slitna och inte utrustade med handfat. Vissa rum är inte heller utrustade med persienner. I matsalen finns det plats för samtliga intagna att äta i gemensamhet. Gymmet gav intrycket att vara relativt välutrustat. Så även det gemensamma utrymmet på våning tre. Slutligen noterades att rastgården saknar regnskydd.

Granskning av handlingar

Karl Lorentzon granskade ett urval av anstaltens misskötsamhetsärenden åren 2013 och 2014. Eva Fridén granskade ett urval av avskildhetsbesluten från samma period.

Avslutande genomgång

Vid den avslutande genomgång var, förutom de som varit närvarande i samband med den inledande genomgången, även kriminalvårdaren FF närvarande.

Granskningen av ärenden angående misstänkt misskötsamhet

Karl Lorentzon redogjorde för vad som hade framkommit vid granskningen av handlingarna avseende ärenden angående misstänkt misskötsamhet. Anstaltens ledning gavs i samband med det möjlighet att kommentera vad som hade framkommit.

Karl Lorentzon uppgav i huvudsak följande. Inför inspektionen översände anstalten en lista till JO med de ärenden som anstalten registrerat från och med den 1 januari 2013 till mitten av september 2014. Totalt rör det sig om drygt 330 ärenden. Av dessa valdes drygt 90 ärenden ut för granskning. Vid granskningen kunde konstateras brister dels i fråga om handläggningstider, dels i motiveringen av anstaltens beslut.

Handläggningstider

Av de ärenden som granskades hade 49 stycken en handläggningstid som översteg en månad. 34 ärenden hade inte avslutats trots att misskötsamheterna hade skett under perioden den 3 mars 2013 till och med den 4 juli 2014. Det noterades att under våren 2014 hade antalet ärenden med långa handläggningstider minskat.

Anstaltsledningen uppgav bl.a. följande. Anstalten har flyttat över hela processen (utredning och beslutsfattande) till samma arbetslag för att på så sätt försöka komma till rätta med de långa handläggningstiderna. Tiderna har kortats ner och ambitionen är att utredningen inte ska ta mer än fyra dagar samt att beslut i normalfallet ska fattas inom en till en och halv vecka efter det att misskötsamheten har rapporterats. Även datorstödet har förbättrats och under våren har anstalten infört en rutin som innebär regelbundna kontroller av bevakningslistor med öppna ärenden. En "tumregel" är att ärenden med en handläggningstid som överstiger 30 dagar ska skrivas av.

Motivering av anstaltens beslut

I fråga om motiveringen av besluten i misskötsamhetsärendena uppgav Karl Lorentzon i huvudsak följande. Det noterades att anstalten i ett antal beslut enbart hade angett att det upprättats en rapport angående misstänkt misskötsamhet och att den intagne getts möjlighet att yttra sig över rapporten. I sin bedömning hade anstalten bara konstaterat att misskötsamheten var styrkt. Genom att anstalten inte har angett vad den misstänkta misskötsamheten består i, den intagnes inställning till misstankarna och vad han övrigt uppgett i förhör, blir besluten svåra att förstå. Besluten ska kunna läsas självständigt.

Anstaltsledningen uppgav att den är medveten om att det funnits vissa kunskapsbrister i fråga om hur besluten ska utformas. CC fattar i dag alla beslut i misskötsamhetsärendena.

Granskningen av beslut om avskildhet

Eva Fridén redogjorde för vad som hade framkommit vid granskningen av handlingar avseende beslut om avskildhet.

Omprövningen av avskildhetsbesluten

Ett femtiotal avskildhetsbeslut från åren 2013 och 2014 hade valts ut i förväg. I flera av de granskade ärendena hade anstalten överskridit angiven frist för omprövning, allt från någon dag upp till 40 dagar. I några ärenden fattades beslut om att en intagen inte längre var avskild upp till tre veckor efter det att han faktiskt inte länge var avskild. Några ärenden var oavslutade, varav ett ärende där placeringen i avskildhet hade skett i november 2013. Därefter hade ingen ytterligare åtgärd vidtagits.

Motiveringen av beslut m.m.

Beslutsmotiveringen i många ärenden var bristfällig. Det noterades bl.a. att det saknades lagrum och/eller redogörelse för den relevanta bestämmelsens innehåll och på vilket sätt som rekvisiten i lagrummet var uppfyllda i det enskilda ärendet. Vissa beslutsmotiveringar innehöll i princip bara lagrumshänvisningar. Andra beslutsmotiveringar innehöll endast en otillräcklig rad om att "GG placeras i avskildhet på grund av måendet". Slutligen noterades att de intagna i flera fall hade underrättats om beslutet i ett sent skede. I flera fall hade de intagna överhuvudtaget inte underrättats om besluten.

CC uppgav bl.a. följande. På det senaste kvalitetsrådet som regionen höll med anstalten Kalmar i november 2013, uppmärksammade både regionen och anstalten att det fanns brister i handläggningen, bl.a. i fråga om motiveringen av beslut om avskildhet. I Kriminalvårdens datasystem för handläggning av ärenden har det introducerats ett flertal olika bevakningsverktyg för tidsfrister i ärenden. Ibland har dock informationen om dessa funktioner inte nått ut till anstalterna.

Anstaltsledningen uppgav vidare att den är medveten om att det har förekommit handläggningsbrister. Av den anledningen har det införts rutiner som innebär att

man i samband med morgonmöten bl.a. tar upp tidsfrister för omprövning av beslut om avskildhet. Anstalten har fungerande rutiner när det gäller bevakning av tidsfrister för läkarundersökning av avskildhetsplacerade intagna.

Samtal med intagna

Moa Skerfving redogjorde för delar av det som hade framkommit i samband med samtalen med de intagna. Anstaltsledningen gavs möjlighet att kommentera det som redovisades.

Hantering av hemställningar m.m.

Flera intagna uppgav att det finns brister i hanteringen av hemställningar och liknande dokument. Hemställningar lämnas i en låda men vad som händer med dem sedan är oklart. Den intagne får ingen bekräftelse på att hemställningen tagits emot. Det förekommer att hemställningar försvinner och att de inte registreras i Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS). När intagna frågar vad som händer i ett ärende ombeds de skriva en ny hemställan. I ett fall ombads en intagen att "bakdatera" sin hemställan. En klienthandläggare är slarvig och ovillig att lämna en kopia av hemställningen till de intagna som ber om det. De intagna kan få vänta upp till tre veckor på att få en kopia. Som ett exempel på långsam handläggning nämndes att en intagen i mars 2014 hade lämnat in en ansökan om bidrag för inköp av sommarkläder. I september 2014 fick den intagne ett avslagsbeslut med motiveringen att inköp av sommarkläder inte längre var aktuellt.

Anstaltsledningen uppgav i huvudsak följande. Det är bekymmersamt att de intagna upplever att det finns brister i dessa delar. Anstalten har sedan tidigare varit medveten om att det har funnits en del problem och ledningen arbetar hårt med förbättra rutinerna i dessa delar. Genom att bygga "team" som arbetar mot en grupp av intagna hoppas anstalten kunna tydliggöra vem i personalen som gör vad. De mer specifika klagomålen har inte tidigare framförts till anstaltsledningen och anstalten kommer att undersöka dessa delar vidare. EE uppgav vidare att regionkontoret inte har fått in speciellt många framställningar om omprövning av anstaltens beslut.

Flera intagna uppfattade anstaltens beslut som godtyckliga och att de intagna får olika besked beroende på vem i personalen som tillfrågas. En intagen tilläts att cykla under sin permission medan en annan intagen inte fick det. Det verkar finnas lokala regler som påverkar olika beslut, men de intagna får inte del av dessa. Det fattas s.k. korridorbeslut som inte kommer till uttryck i skrift. Intagna upplever att det inte lönar sig att sköta sig. De som inte sköter skola och arbete i verkstaden erbjuds t.ex. arbete som städare på avdelningen, vilket tidigare uppfattats som ett förtroendejobb. Trots att även detta arbete missköts får den intagne lön. Det upplevs som orättvist och inkonsekvent att intagna som missköter sin sysselsättning medges resebidrag.

Anstaltens ledning uppgav att det inte finns några generella rutiner angående intagnas möjlighet att få cykla i samband med permissioner. Det sker en bedömning i varje enskilt fall.

Utevistelser m.m.

En intagen uppgav att han hade varit på sjukhusbesök i Kalmar vid flera tillfällen. Vid det första tillfället fick han gå in genom huvudingången iförd midjefängsel och bevakad av tre vårdare i tjänstedräkt. Vid ett senare tillfälle togs han dock in genom ett godsintag och sjukhusets vaktmästare visade vägen. En annan intagen uppgav att anstaltsledningen struntar i huvudkontorets praxis när det gäller användande av tjänstedräkt vid s.k. tillsynspermission.

Enligt anstaltsledningen har anstalten ett bra samarbete med landstinget. Vid sjukhusbesök sker numera ingen inpassering genom utrymmen som allmänheten har tillträde till. Vidare har anstalten tillgång till speciella väntrum där de intagna vistas i avskildhet. I fråga om bärandet av tjänstedräkt i samband med tillsynspermissioner, ska det ske en prövning i varje enskilt fall. Anstalten är medveten om att det tidigare funnits brister i motiveringen i denna del och att anstalten dessutom brustit i fråga om att i permissionsbesluten ange när tjänstedräkt ska användas. EE uppgav att frågan om anstaltens rutiner för användande av tjänstedräkt i samband med permission även är föremål för ett ärende hos Justitiekanslern (JK).¹

En intagen uttryckte sitt missnöje över hur en tillsynspermission genomförts. Den medföljande vårdaren ifrågasatte att den intagne skulle träffa sin son under permissionen, trots att han har besökstillstånd för sonen. Han tvingades också att återvända till anstalten, eftersom vårdaren hade glömt sitt bankkort. Detta tog 25 minuter av hans permissionstid.

Enligt anstaltsledningen är det beklagligt om det har inträffat en fördröjning i samband med permissionen. Det ska anges i permissionsbeslutet om den intagne ska träffa anhöriga i samband med utevistelsen.

En intagen klagade på anstaltens handläggningstid när det gäller ansökan om permission. På onsdagarna fattas beslut om tillsynspermissioner och bevakade permissioner för nästkommande vecka. När beslut fattas kort tid innan det tänkta permissionstillfället går den intagne miste om möjligheten att begära omprövning och överklaga. Det blir dessutom svårt för intagna att planera umgänge med anhöriga som inte bor i närområdet.

¹ Det noteras att JK den 4 november 2014 avgjort ärendet angående anstaltens rutiner för användande av tjänstedräkt vid permissioner (se JK:s dnr 4427-14-40).

Enligt anstalten hanteras permissionsärenden i enlighet med vanliga handläggningsrutiner och anstalten fattar beslut så snart ärendet är komplett. Är en intagen inne i permissionsgång följs den planeringen. Anstalten skjuter alltså inte på beslutsfattande till en vecka innan permissionen ska äga rum. Däremot sker planeringen av permissionen en vecka i förväg.

Personalens bemötande m.m.

Flera intagna uppgav att många i personalen har ett bra bemötande, men att det saknas styrning från ledningens sida. Det har varit tre olika kriminalvårdsinspektörer sedan december 2013. Det har blivit förbättringar sedan den nya kriminalvårdsinspektören kom till anstalten. Nu följs verkställighetsplaner upp och det görs fler anteckningar i KLAS. En intagen uppgav att personalens attityd förändrades runt år 2009. Nu är personalen mer passiv och släpphänt gentemot intagna som inte sköter sig. Viss personal upplevs av en intagen som okunnig och utbildad.

En intagen uppgav att intagna som talar andra språk ombeds hjälpa till med tolkning när anstalten vill förmedla något till en intagen som inte behärskar svenska.

Anstaltens ledning uppgav att intagna inte ska behöva agera tolk åt andra intagna.

En intagen uppgav att han inte fått någon tid att förbereda sig inför sitt kollegium eftersom han fick vetskap om kollegiet endast fem minuter innan det skulle äga rum. En intagen uppgav att han inte haft något s.k. ankomstkollegium trots att han kom till anstalten för tre år sedan.

Anstaltsledningen uppgav att den intagne ska informeras av kontaktmannen senast en vecka innan kollegiet ska äga rum. Sedan en vecka tillbaka finns det en rutin i anstalten som innebär att ankomstkollegiet ska genomföras dagen efter ankomst. Ankommer den intagne på en helg sker kollegiet den första vardagen därefter.

Avdelningarnas utrustning

En intagen uttryckte sitt missnöje med att brister i pentryt inte åtgärdats trots att kriminalvårdschefen redan för ett år sedan lovat att göra detta. Det har också utlovats att det ska köpas husgeråd och möbler, men inget händer.

En intagen uppgav att det finns brister i hygien och att personalen inte kontrollerar den städning som utförs av intagna.

Anstaltens ledning uppgav att pentryna har försetts med nya bänkskivor och kaffemaskiner. Vidare har det gemensamma utrymmet på våning tre försetts med nya möbler. Förtroenderådet har inte tagit upp frågan att det skulle saknas utrustning m.m. i pentryna.

Bostadsrummens standard

En intagen uppgav att bostadsutrymmena fungerar tillfredsställande och är charmiga. En annan intagen uppgav att det är problem med fukt och mögel i vissa bostadsrum. Två intagna uttryckte sitt missnöje med att det inte finns några persien-

ner i deras bostadsrum. De har väntat sex respektive tre månader på att få persienner och tvingas hänga en filt för fönstret.

Anstaltsledningen uppgav att det skulle kosta uppskattningsvis 200 000 kr att förse samtliga bostadsrum med persienner. Eftersom anstalten står inför en ROT-renovering, har man valt att skjuta på denna investering. Fram till dess får de intagna reglera ljusinflödet med hjälp av vanliga gardiner eller filter. Om ROT-renoveringen skjuts upp kommer anstalten att på nytt ta ställning till persiennfrågan.

Övriga frågor

En intagen uppgav att anstaltsledningen "hotat" en i personalen som ifrågasatte varför anstalten inrättat en s.k. rökruta för personalen inom anstaltens område.

Enligt anstaltsledningen stod personalen tidigare och rökte utanför grinden på Ravelinsgatan. Ledningen upplevde det som ett problem att besökare till anstalten var tvungna att passera förbi personalens rökruta och av den anledningen flyttades rökrutan till en insynsskyddad plats inom anstaltsområdet. Eftersom beslutet att flytta rökrutan möttes av protester, har den nu flyttats tillbaka till sin ursprungliga plats.

En intagen uppgav att det förekommer att intagna ges tillfälle att se information om andra intagna, t.ex. genom att klientmappar ligger framme eller dataskärmar lämnas synliga.

Enligt anstaltens ledning avser klagomålet antagligen den lokal i anslutning till en av bostadsavdelningarna, som används av kontaktmännen. Rummet har möblerats om och det är inte längre möjligt att från dörren se vad som visas på datorskärmarna.

En intagen uppgav att han vid ett tillfälle lämnat en så liten mängd urin att provröret inte blev fullt. Vårdaren tog då vätska från en plastmugg med okänt innehåll och fyllde upp röret. Samme intagne uttryckte även sitt missnöje med att de intagna tvingas gå nakna från utrymmet där de klär av sig till utrymmet där urinprovet lämnas. Det rör sig om en sträcka på ca fem meter.

Enligt anstalten hanteras bara ett urinprov åt gången. Den intagne lämnar provet i en bägare och från den håller personalen över en viss mängd i ett provrör som vid behov kan skickas till Rättsmedicinalverket för vidare analys. Därefter tas ett "snabbtest" ur bägaren. Det är riktigt att det är ett visst avstånd mellan omklädningsrummet och det rum där urinprovet lämnas. Emellertid rör det sig bara om några meter och de intagna erbjuds morgonrockar att skyla sig med.

En intagen uttryckte sitt missnöje med att han inte tillåts träna i gymmet under sysselsättningstiden. Han behöver rehabilitering efter en knäprotesoperation. Det är svårt att få tillgång till träningsmaskinerna efter sysselsättningstiden, eftersom det är många intagna som vill träna och flera maskiner är trasiga.

Anstaltsledningen uppgav att gymmet är öppet sex timmar per dag. Det är emellertid stängt när intagna ska delta i anvisad sysselsättning. Det är bara om den intagne av läkare är ordinerad träning som gymmet får användas under denna tid.

En intagen uttryckte sitt missnöje med att han inte tilläts ta med sig dryck ut på promenadgården under sommaren när det var 30 grader varmt utomhus.

Enligt anstalten är det tillåtet för de intagna att ta med sig vatten ut på rastgården.

En intagen uppgav att han inte fick ringa till sin advokat i samband med att han kom till anstalten. Det dröjde sex månader innan han kunde börja ringa veckosamtal till sin familj i USA. Först efter nio månader fick han telefontillstånd till familjen. De handlingar som krävdes för att telefontillståndet skulle bifallas försvann.

Anstaltsledningen uppgav att de inte känner till denna fråga och därmed inte närmare kan kommentera klagomålet.

Inspektionen avslutades.

Vid protokollet

Karl Lorentzon

Justeras den 18 november 2014

Jörgen Buhre

Uttalanden

Med anledning av vad som antecknats i protokollet vill jag uttala följande.

Av 1 kap. 17 § första stycket Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse följer att en intagens bostadsrum ska vara utrustat med bl.a. en anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus. Enligt andra stycket i samma paragraf får undantag göras om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne allvarligt skadar sig själv eller annan eller gör sig skyldig till skadegörelse. För en intagen som är placerad i avskildhet får begränsningar också göras om det är nödvändigt på grund av lokalernas utformning eller om placeringen i avskildhet är tillfällig. Av det allmänna rådet till bestämmelsen följer att begränsningar på grund av lokalernas utformning kan göras t.ex. om fönstren saknar persienner.

Det som redovisats ovan innebär att en intagen enligt huvudregeln ska ha möjlighet att på egen hand i sitt bostadsrum reglera inflödet av dagsljus. Syftet med bestäm-

melsen torde bl.a. vara att de intagna ska kunna mörklägga sina bostadsrum i samband med dygnsvila. Att de intagna endast erbjuds att hänga upp en filt för fönstren är – särskilt under sommartid – inte tillräckligt för att uppnå detta syfte. Denna provisoriska lösning är alltså, enligt min mening, inte förenlig med Kriminalvårdens föreskrifter. Jag utgår från att anstalten, i väntan på den kommande ROT-renovering, vidtar åtgärder för att komma till rätta med denna brist. Problemet bör kunna hanteras genom att anstalten exempelvis monterar tillfälliga mörkläggningsgardiner.

I fråga om de intagnas rastgård noterar jag att den saknar regnskydd. Jag vill framhålla att CPT (European Committee for the Protection of Torture) i samband med ett av sina besök i Sverige har rekommenderat rättspsykiatrin vid Huddinge sjukhus att förse rastgårdarna med skydd mot stränga väderförhållanden (se CPT/Inf [2009] 34). Även JO Lilian Wiklund har vid en inspektion av Rättsmedicinalverket, Rättspsykiatriska utredningsavdelningen, framhållit behovet av att rastgårdar förses med regnskydd (se JO:s protokoll i dnr 5229-2013). Av den anledningen vill jag uppmana Kriminalvården att vidta åtgärder för att se till så att rastgården förses med någon form av skydd mot nederbörd.

Slutligen finner jag skäl att, inom ramen för ett särskilt upplagt initiativärende, utreda anstaltens handläggning av ärenden angående avskildhet och misstänkta misskötsamheter.

Ärendet avslutas.

Elisabet Fura